

Aloite monikriisinhallinnan vahvistamiseksi Tampereella

Suomen Akatemian rahoittama LONGRISK-hanke "Päätöksenteon tuki ympäristölähtöisten monimutkaisten ja kauaskantoisten riskien hallintaan kaupunkialueilla" on tutkinut ja kehittänyt monimutkaisten ympäristökriisien strategista hallintaa suomalaisissa kaupungeissa vuosina 2020–2023. Hankkeen mukaan olemme siirtyneet kroonisten ympäristökriisien aikakauteen, jossa ennätyksiä rikkovat ääri-ilmiöt, kuten hellejaksot, myrskyt, hallitsemattomat maastopalot ja katovuodet seuraavat toisiaan erilaisina yhdistelminä harva se vuosi. Ympäristökriisit vaikuttavat välittömästi elinympäristöömme sekä altistavat yhteiskuntia vakaville monikriiseille.

Monikriisiksi kutsutaan systeemisiä, monisyisiä kriisejä, jotka vaikuttavat samanaikaisesti useaan yhteiskunnan osa-alueeseen. Monikriiseille tyypillistä on, että ne 1) tapahtuvat monen osakriisin samanaikaisena tapahtumana tai osakriisien kaskadina yhdestä osakriisistä toiseen (kuten esim. koronakriisi), 2) hiipivät, eli kypsyvät usein huomaamatta hiljalleen, purkautuakseen sitten äkillisesti (kuten vaikkapa ilmastomuutoksen seurauksena purkautuvat tulvat ja tulipalot) ja 3) kroonistuvat, eli muuttuvat eri muodoissa vuodesta toiseen toistuviksi kriisitapahtumiksi.

Kun akuutin kriisin riski voidaan yleensä arvioida historiallisen aineiston perusteella, monikriisin kohdalla tällaista määrällistä arviota ei yleensä voi tehdä. Monikriiseihin varautuminen edellyttää siis erilaista hallintaa kuin akuuttien kriisien hallinta. Tämän vuoksi akuutin kriisinhallinnan ja pelastustoimen rinnalle tarvitaan strategista kriisinhallintaa. Strategisen suunnitelman on perustuttava jatkuvasti päivittyvään tilannekuvaan, joka kattaa näkymän kauas tulevaisuuteen. Tällainen näkymä auttaa varautumaan seuraaviin kriiseihin ja priorisoimaan investointi- ja riskinhallintapäätökset.

Tutkijoiden mukaan monikriiseihin varautuminen ei voi keskittyä organisaatioihin tai protokolliin, koska ei ole ennakkotietoa siitä, mitä organisaatioita kriisi tulee koskemaan tai mitä toimenpiteitä kriisi tulee edellyttämään. Monikriiseihin voidaan kuitenkin varautua politiikkapäämajan kaltaisilla päätöksentekoaikakausilla, jotka tuovat yhteen kaupungin korkean tason päättäjät ja asiantuntijat kehittämään vaihtoehtoisia skenaarioita uskottavista monikriiseistä, stressitestaamalla säännöllisin väliajoin kaupungin eri toimialojen suunnitelmia suhteessa kriisiskenaarioihin ja muokkaamalla toimialojen suunnitelmia jatkuvasti stressitestauksen tulosten perusteella. Suunnitelmat voivat olla esimerkiksi toimialojen strategioita, taloussuunnitelmia, investointisuunnitelmia, kriittisen infrastruktuurin toteutussuunnitelmia ja maankäyttösuunnitelmia.

LONGRISK järjesti vuonna 2022 kuusi politiikkapäämajaharjoitusta Helsingissä, Tampereella ja Kotkassa – kaksi harjoitusta kussakin kaupungissa. Hankkeessa havaittiin, että riskien hallintaan kaupungeissa liittyy useita haasteita. Kauaskantoiset ympäristöongelmat näkyvät kaupunkien politiikassa vain nimellisesti, esimerkiksi ilmastohätätilan julistuksina tai visionäärisinä tiekarttoina. Ne eivät siis näy esimerkiksi kaupunkien suunnittelemissa infrastruktuuri-investoinneissa eivätkä kaupunkien budjeteissa.

Hankkeessa luotiin politiikkasuositukset, joiden tarkoituksena on auttaa suomalaisia kaupunkeja varautumaan kaukonäköisesti erilaisiin kriiseihin ja niiden yhdistelmiin. Viidestä suosituksesta neijä koskee suoraan kaupunkien toimia. Viides suositus koskee alueellista varautumista, ja vastuun siitä ehdotetaan kohdistuvan AVI:lle.

Me allekirjoittaneet ehdotamme, että Tampereen kaupunki ottaa käyttöön LONGRISK-hankkeen kaupunkeja koskevat politiikkasuositukset:

1. Perustetaan eri toimialojen johtohenkilöistä koostuva strategisen varautumisen ryhmä

Ryhmä koostuu kaupungin poliittisesta johdosta ja eri toimialojen johtavista asiantuntijoista. Ryhmä kokoontuu vähintään vuosittain niin kutsuttuun politiikkapäämajaan, joka yksilöi toimialakohtaisten strategioiden ja toimintaohjeiden heikkoudet strategisen varautumisen näkökulmasta ja ehdottaa toimialakohtaisia korjauksia.

Uudistetut strategiat ja ohjeet perustuvat yhdessä muodostettuun strategiseen tilannekuvaan eli jaettuun näkemykseen mahdollisista kauaskantoisista kriisiskenaarioista, joihin kaupungin on syytä varautua. Ryhmän ja politiikkapäämajan puheenjohtajana toimii kaupungin strategisen varautumisen vastuuhenkilö (kts. ehdotus 2). Ryhmä tekee esityksen kaupungin päättävälle elimille strategisen varautumisen edellyttämistä pitkän tähtäyksen budjettiraameista ja investoinneista (kts. ehdotus 3).

2. Nimetään strategisen varautumisen vastuuhenkilö

Keskushallintoon nimetään strategisen varautumisen vastuuhenkilö, jonka tehtävänä on varmistaa, että eri toimialoilla valmisteltavat strategiat perustuvat yhteiseen strategiseen tilannekuvaan ja huomioivat muiden toimialojen pitkän tähtäyksen suunnitelmat. Vastuuhenkilö johtaa strategisen varautumisen ryhmää ja sen järjestämää vuosittaista politiikkapäämajaa.

3. Strateginen varautuminen jalkautetaan budjetointiin ja investointisuunnitelmiin

Strategisen varautumisen ryhmä yksilöi kroonisten monikriisien edellyttämät toimenpiteet ja varmistaa, että ne sisältyvät kaupungin strategiaan suunnitelmiin, pitkän tähtäyksen investointiohjelmiin ja kaupungin vuosibudjettiesityksiin.

4. Ilmastokriisi tehdään näkyväksi ja tiedostettava kaikilla toimialoilla

Tietoisuus kroonisten ympäristölähtöisten monikriisien aikakaudesta herätetään antamalla ympäristökriisille moni-ilmeiset kasvot kaupungin toiminnassa. Näkyvyyttä lisäävät strategisen varautumisen ryhmä, vastuuhenkilö ja tilannekuva sekä näihin tukeutuva vuosittainen politiikkapäämaja.

Kaikki toimialat läpäisevä strateginen varautuminen säästää resursseja monikriisien aikakaudella, kun jokainen toimiala kykenee joustavasti sopeuttamaan toimintansa toistuvaan heilahteluun normaaliolojen ja häiriötilojen välillä.

5. Edellämainittujen toimenpiteiden lisäksi esitämme, että Tampere edistää alueellisen monikriisivalmiuden vahvistamista maakuntatasolla ja yhteistyössä kaupunkialueen kuntien ja Pirkanmaan hyvinvointialueen kanssa.

Lähteet:

https://www.helsinki.fi/assets/drupal/2023-09/LONGRISK-politiikkasuositus_1.pdf

<https://www.helsinki.fi/fi/uutiset/ilmastonmuutos/miten-tehda-mahdottomia-paatoksia-ilmastokriisi-ei-ota-kuntien-toimittava-nyt>

Mirja Salmijärvi

Meiz Salpin

Minna Minkinen

Anne Linnola

Jan ki SAANA KUUSIPALO

सुल्ल-सुल्ल-सुल्ल

Signature Hanna Sarcila

J. E. Johana Susanto

Vijayalakshmi Ramakrishna

Beni Sivén

Sungha Tan